

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

NR1 / FEBRUAR 2007

Andre fremmedspråk på ungdomstrinnet - med praktisk tilnærming

RAPPORT FRA EN INTERVJUUNDERSØKELSE
Kåre Solfjeld

FOKUS PÅ SPRÅK

Andre fremmedspråk på ungdomstrinnet

- med praktisk tilnærming

RAPPORT FRA EN INTERVJUUNDERSØKELSE

Online-versjon (.pdf)

Utgivelsessted: Halden

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Fremmedspråksenteret har en godkjenningsordning for publikasjoner som skal gis ut i serien FOKUS PÅ SPRÅK.

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK 1/2007

© Kåre Solfjeld/Fremmedspråksenteret 2007

ISBN: 978-82-8195-000-9 (trykt) 978-82-8195-001-6 (on-line)

ISSN: 1890-3622

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning – hensikten med undersøkelsen	3
2. Metode	4
3. Inndeling	5
4. Presentasjon av hovedpunkter i dokumentasjonen	5
4.1 Bildet av egen undervisning og elevenes bruk av språket	5
4.2 Rollen som fremmedspråklærer	6
4.3 Rammebetingelsene for faget	7
4.4 Behov for faglig oppdatering	9
4.5 Tanker om god praksis i andre fremmedspråk	11
5. Oppsummering, konsekvenser og videre utfordringer	12
5.1 Oppsummering	12
5.2 Konsekvenser	13
5.3 Videre utfordringer – praktisk tilnærming	14
Litteratur	16
Tillegg 1	17
– Undervisningen i dag	17
– Det nye fremmedspråket	17

1. Innledning

– hensikten med undersøkelsen

Etter innføringen av Kunnskapsløftet har diskusjonen omkring andre fremmedspråk gått livlig. Med den undersøkelsen som presenteres her, vil vi dokumentere holdningene og erfaringene et utvalg lærere i andre fremmedspråk på ungdomstrinnet har til faget. Vi ønsker å gjengi det bildet lærerne selv har av undervisningen i andre fremmedspråk. Vi vil undersøke hvordan de ser på sin egen rolle som lærer og hva de mener om fagets rammebetingelser. Vi vil kartlegge behov for faglig oppdatering, oppfatninger omkring de nye fagplanene og hva lærerne selv forstår med god praksis i undervisningen. Samtidig vil vi la lærerne få formulere hva som er nødvendig for at opplæringen i andre fremmedspråk skal bli bedre.

Hensikten med denne undersøkelsen er å tematisere Kunnskapsløftets intensjoner om at andre fremmedspråk skal bli mer praktisk orientert – og dermed et fag som inkluderer flere. Dokumentet *Språk åpner dører*, som ble lagt fram av statsråd Kristin Clemet i 2005, er et viktig grunnlagsdokument for arbeidet med å styrke fremmedspråkskompetansen i Norge. Det slår fast at opplæringen i fremmedspråk skal ha en praktisk tilnærming. Her presiseres også hva praktisk tilnærming i opplæringen i fremmedspråk betyr, nemlig at elevene lærer å kommunisere på ulike måter og språknivåer, blant annet ved hjelp av digitale medier (*Språk åpner dører*, side 35)¹. Dokumentasjonen som legges fram i denne rapporten, skal sees i lys av denne målsetningen: I hvilken grad og på hvilken måte avtegner det seg et bilde som oppfyller intensjonen om praktisk tilnærming til undervisningen? Og videre, på bakgrunn av det bildet som trer fram: Hva må gjøres for at målsettingen om praktisk tilnærming kan oppfylles klarere og bedre?

Denne rapporten kan utgjøre et viktig grunnlag for den skolepolitiske beslutningsprosessen. Dokumentasjonen som framlegges, vil kunne bidra til å konkretisere hvilke tiltak som må gjennomføres for at målene i *Språk åpner dører* skal kunne realiseres: Et riktig bilde av landskapet er en forutsetning for å stikke ut hensiktsmessige veier.

¹ Revidert *Strategisk plan* ble lagt fram 24.01.2007.

2. Metode

Rapporten bygger på intervjuer med 15 lærere fra 6 ulike ungdomsskoler i kommunene Alta, Aremark, Halden, Ski og Ålesund. Som nevnt i innledningen, ønsket vi med denne rapporten å la lærerne selv komme til orde. Vi ville ha svar på utvalgte spørsmål, men det var også viktig å la dem snakke fritt om erfaringene sine. Av den grunn falt valget av metode på en forholdsvis enkel kvalitativ intervjuundersøkelse på et utvalg skoler fordelt på ulike regioner. Undersøkelsen må derfor betraktes som eksplorativ eller eksemplarisk. Intervjuene er halvstrukturerte. Det vil si at intervjuerne gikk ut fra en del ferdigformulerte spørsmål (se tillegg 1). Samtidig lot de samtalen forløpe forholdsvis fritt ut fra disse spørsmålene. Vi forsøkte å intervju flest mulig lærere i andre fremmedspråk på hver skole. Slik ville vi unngå at undersøkelsen bare kom til å omfatte de spesielt interesserte og entusiastiske fremmedspråklærerne på hvert sted. Det er tilstrebet en viss geografisk spredning, og antallet lærere som bidrar, er stort nok til at typiske holdninger og tanker kommer fram. Lærerne underviser i tysk, fransk, spansk og finsk som andre fremmedspråk, og dekker dessuten både 8., 9. og 10. trinn. To av skolene vi besøkte, hadde innført andre fremmedspråk for alle høsten 2005. Vi mener derfor at utvalget er bredt nok til at resultatene kan tillegges vekt.

Intervjuene ble gjennomført av førsteamanuensis Glenn-Ole Hellekjær og konsulent Tina Buckholm sommeren og høsten 2005. I løpet av den perioden intervjuene ble foretatt, foreslo den nye regjeringen at andre fremmedspråk ikke skulle være obligatorisk på ungdomstrinnet. Dokumentet *Språk åpner dører* skulle imidlertid fortsatt gjelde som tiltaksplan. Statusen til andre fremmedspråk var derfor uavklart og gjenstand for mye diskusjon i den perioden hvor intervjuene ble gjennomført. Læreplanen for andre fremmedspråk på ungdomstrinnet var heller ikke ferdig utformet da intervjuene ble foretatt.

Den foreliggende undersøkelsen gir et bilde av oppfatninger og holdninger som målbæres av fremmedspråklærere i Norge. Også elevenes perspektiv er selvsagt relevant, men dekkes ikke av denne intervjuundersøkelsen.²

² Et bidrag her er Minge (2006), som har forsøkt å kartlegge årsaker til at elever på ungdomstrinnet ikke gjennomførte et treårig tyskløp, slik de i utgangspunktet planla. Grunnlagsmaterialet er intervjuer med et utvalg elever som sluttet med tysk på ungdomstrinnet etter en viss tid. Jfr. også Lindemann og Speitz (2002), en tidligere undersøkelse om situasjonen for andre fremmedspråk på ungdomstrinnet.

3. Inndeling

Dokumentasjonen vil bli presentert under følgende fem punkter:

- Bildet av egen undervisning og elevenes omgang med språket (4.1)
- Rollen som fremmedspråklærer (4.2)
- Rammebetingelsene for faget (4.3)
- Behov for faglig oppdatering (4.4)
- Tanker om god praksis i fremmedspråkundervisningen (4.5)

Det kan ikke skilles skarpt mellom de ulike punktene, men overskriftene reflekterer hva som står i fokus under hvert punkt. I punkt 5 sammenfattes undersøkelsen.

4. Presentasjon av hovedpunkter i dokumentasjonen

4.1 Bildet av egen undervisning og elevenes bruk av språket

Undersøkelsen forteller at lærerne i stor grad følger læreverket. Slik er det tydelig at læreverket styrer mye av undervisningen.

Jeg bruker lærebøker ganske mye. Jeg er veldig tro mot det opplegget som foreslås der. (Mannlig lærer)

Samtidig vitner intervjuene om at lærerne er opptatt av at undervisningen skal være variert.

En av mine kjepphester er at vi skal prøve å bruke forskjellige innfallsvinkler. Fordi elever lærer så forskjellig. (Mannlig lærer)

De fleste lærerne sier at grammatikkopplæringen spiller en viktig rolle i undervisningen. Det er likevel tydelig at innslaget av grammatikk varierer en del fra lærer til lærer. Mange lærere oppgir at de legger stor vekt på at elevene skal bruke språket muntlig, og spesielt i begynnerfasen legges det stor vekt på det muntlige. Det arbeides med rollespill og dialoger som tar utgangspunkt i ulike språkbrukssituasjoner. Enkelte lærere nevner at det er viktig å arbeide med lyttetrening og med ordforråd. Bruken av IKT varierer

sterkt. Visse lærere gjør i svært liten grad bruk av IKT eller internett (se punkt 5.3).

Alt i alt framtrer det et variert bilde av undervisningen. For eksempel virker det ikke som om lærerne legger spesielt stor vekt på skriftlig målspråktrening. Tvert i mot ser det ut som om lærerne er svært bevisste på å oppøve de muntlige sidene ved språket.

Jeg ... prøver å snakke en god del tysk i timene. Jeg holder det til det daglige, sånn at det skal være noe de har kjennskap til. (Mannlig lærer)

Lærerne er opptatt av at elevene skal bruke språket som kommunikasjonsmiddel i ulike situasjoner. Det pekes imidlertid på at det er en stor utfordring å få elevene til å bruke målspråket aktivt. Det kommer også fram at mange lærere oppfatter den undervisningen de gir, som praktisk.

Det jeg har merket meg ved det nye, er at fransk skal være et praktisk fag, og det har jeg problemer med å forstå, på hvilken måte. Jeg tror vi forsøker, og har holdt på lenge med å gjøre det så lite teoritungt som mulig. (Mannlig lærer)

Jeg tror vel kanskje at jeg er ganske praktisk tilnærmet. (Mannlig lærer)

4.2 Rollen som fremmedspråklærer

Flere lærere oppgir at den utdannelsen de selv fikk i fremmedspråket, ikke har forberedt dem på de undervisningsoppgavene de konfronteres med i yrket sitt.

Da jeg tok tysk, opplevde jeg ikke at det skulle gjøre meg i stand til å undervise i tysk. (Mannlig lærer)

Universitetsutdanning har – ifølge lærerne – dessuten for lite innslag av muntlig opplæring i språket. Utdanning fra lærerhøgskole oppleves generelt som mer tilpasset yrkesrollen som lærer. Dette bildet er likevel ikke helt entydig. Lærerne oppgir også at de bruker målspråket aktivt i undervisningen, selv om forholdsvis mange gir uttrykk for at de gjerne skulle ha hatt mer øvelse i å bruke språket muntlig selv.

Tysken har jeg altfor lite praksis i, syns jeg selv ... Det er den store svakheten. (Mannlig lærer)

Den utdannelsen de har bak seg, har imidlertid gitt dem en grundig innføring i de grunnleggende strukturene i målspråket. Lærerne føler seg dermed stort sett trygge i forhold til for eksempel det å skulle formidle kunnskap i basisstrukturene i språket.

Generelt gir intervjuene et bilde av lærere som trives i rollen som lærere i andre fremmedspråk.

Jeg synes det er morsomt å undervise i det, jeg liker faget veldig godt selv. (Kvinnelig lærer)

Lærerne bruker stort sett målspråket aktivt i undervisningen. De skulle imidlertid gjerne ha hatt mulighet for å snakke målspråket oftere selv og ha mulighet for å holde seg oppdatert med hensyn til språkutviklingen i målspråklandene.

Et par av lærerne som intervjues, er uten formell kompetanse i faget eller er i ferd med å ta utdanning i språket, samtidig som de selv underviser. De gir uttrykk for at de gjerne skulle ha hatt mer kunnskap i faget.

4.3 Rammebetingelsene for faget

Når det gjelder rammebetingelser som har betydning for faget, er det enkelte stikkord som dukker opp gjentatte ganger: gruppestørrelse, bruk av IKT og fagstatus. Fagplanene nevnes derimot som en faktor uten stor innflytelse.

Flere lærere gir uttrykk for at de gjerne skulle ha hatt mulighet til å undervise i mindre grupper. Slik ville de ha fått anledning til å gi mer differensiert undervisning. De ville også ha hatt mulighet for å gi mer muntlig trening til elevene.

... gruppestørrelsen, det blir altfor store grupper. Så har du vanskelig for å drive muntlige aktiviteter, og følge det opp. (Kvinnelig lærer)

Store grupper gir liten mulighet for effektiv muntlig undervisning. Lærerne påpeker at om andre fremmedspråk nå skal tilbys til større deler av elevgruppene, er det spesielt viktig at det tilføres ressurser, slik at det blir mulighet for mer tilpasset og differensiert undervisning.

Enkelte lærere bruker IKT og internett aktivt i undervisningen, men flere oppgir at de ikke har anledning til å bruke internett eller IKT. Det skyldes til

dels at den tekniske utrustningen ikke er god nok og til dels at undervisningen i andre fremmedspråk er parallellagt med undervisning som prioriteres når det gjelder bruk av datamaskiner og datarom. Når internett eller andre IKT-ressurser brukes, er det stort sett til oppgaveløsning eller som kilde til informasjon om målspråkland eller målspråkkultur.

Den økonomiske situasjonen gjør det umulig å tilby ekskursionsjoner til målspråklandene. Økonomien tillater heller ikke mindre utflukter til steder som har med målspråklandene eller målspråkkulturene å gjøre. Et par lærere nevner at besøk i Tyskland som del av ekskursionsjoner i rammen av annen undervisning, har virket motiverende for elever som har tysk som andre fremmedspråk.

Lærerne gir uttrykk for at den statusen andre fremmedspråk har hatt som tilvalgsfag, har vært et stort problem: Når faget ikke teller ved opptak til videregående skole, har det blitt nedprioritert av elevene. I konkurranse med andre fag har andre fremmedspråk derfor også blitt nedprioritert administrativt, for eksempel når det gjelder plassering på timeplanen og data- og internettilgang.

... elevene velger bevisst å jobbe med det som teller, i alle fall i tiende klasse. Og så er det ... når faget er lagt på timeplanen. Det er ofte sent. I fjor var en av timene 6. time fredag. Det tror jeg påvirker litt. (Kvinnelig lærer)

Et par lærere gir uttrykk for at andre fremmedspråk til tross for dette har hatt en høyere status enn de andre tilvalgsfagene på skolen deres.

De fleste lærerne som intervjues i denne undersøkelsen, ønsker at andre fremmedspråk skal bli obligatorisk, og er glade for at det nå i det minste skal telle ved opptak til videregående skole.

Min mening er at dette burde være et karakterfag som telte ved opptak til videregående. (Mannlig lærer)

Det hevdes at det er positivt at alle elever får et visst kjennskap til andre fremmedspråk enn engelsk. På den annen side pekes det på at det blir større differensieringsproblemer når andre fremmedspråk skal tas av flere. Det kan også bli vanskelig å følge opp de elevene som virkelig er interesserte i språket. Et par lærere er imot å gjøre andre fremmedspråk obligatorisk, blant annet hevdes det at obligatorisk fremmedspråk vil føre til mer frafall. Andre fremmedspråk passer ikke for alle. Det målbæres samtidig en viss frykt for

at det kan bli vanskelig å opprettholde motivasjonen når andre fremmedspråk skal tilbys til et bredere spektrum av elever.

Det hevdes fra et par lærere at læreplanene bare i liten grad påvirker undervisningen.

Intervjuer: Den nye læreplanen vil kanskje ikke påvirke undervisningen så mye?

– Nei, egentlig ikke, for jeg har på en måte allerede forandret på den. (Kvinnelig lærer)

Én lærer peker på at det som styrer undervisningen, vil være hvordan man evaluerer faget både på ungdomstrinnet og i den videregående skolen. Det er ikke mulig å få til et skifte i retning av mer praktisk rettet undervisning – med for eksempel mye vekt på muntlig språkferdighet – hvis ikke dette samtidig gir uttelling til eksamen. Her må evalueringen på ungdomstrinnet og evalueringen bl. a. til eksamen lenger oppe i systemet sees i sammenheng. Hvis det for eksempel fortsatt vil være slik at grammatikk og skriftlig språkferdighet gis mye vekt i videregående skole, vil det ikke være mulig for ungdomsskolelærerne å se bort fra det som kommer senere i skoleløpet. De må gi elevene sine en undervisning som forbereder dem på kravene de møter i den videregående skolen.

For det hjelper ikke dem at de kan snakke tysk, og at de kan forstå, hvis de ikke blir verdsatt. Det synes jeg er et dilemma. (Kvinnelig lærer)

En lærer fremsetter ønsket om at andre fremmedspråk i framtiden bør kunne tilbys bare som muntlig fag.

Fellestrekk i beskrivelsen av rammebetingelsene for faget er at det har blitt nedprioritert på grunn av statusen som tilvalgsfag. Et klart flertall av lærerne ønsker at det skal bli obligatorisk. Et tilbakevendende ønske er mulighet for å undervise i mindre grupper og slik gi mer effektiv – ikke minst muntlig – undervisning. Et fag som i stor grad skal være muntlig, krever ressurser slik at undervisningen kan foregå i mindre grupper.

4.4 Behov for faglig oppdatering

Hovedstikkord her er muntlig trening. Svært mange lærere gir uttrykk for at de kunne tenke seg mer øvelse i å snakke målspråket.

... for meg selv så hadde det vært gøy med litt lett dagligdags fransk. Hvordan snakker franskmenn til hverandre i dag. (Kvinnelig lærer)

Mange har fått en grunnopplæring i målspråket som la for liten vekt på muntlig. Mange har dessuten (hatt) liten mulighet for å holde sin egen muntlige språkferdighet ved like. De har heller ikke hatt noen særlig sjanse til å holde seg oppdatert med hensyn til nyere utviklinger innen målspråket. Noen sier at de gjerne skulle hatt mulighet for å oppholde seg i et målspråk-land for å oppdatere kunnskapen sin og for å oppøve ikke minst muntlig målspråk. Videre pekes det på at nettverk hvor man kunne høre og snakke målspråket, hadde vært nyttige for å holde den muntlige språkferdigheten ved like. Mange ungdomsskoler har små miljøer for andre fremmedspråk og ikke minst små miljøer for de enkelte språkene. Den faglige kontakten og den faglige diskusjonen blir tilsvarende liten.

Det som er problemet for oss tysklærere er å få være i et forum hvor det snakkes tysk. At vi også får snakke tysk. Det er et problem ... For en del år tilbake møttes vi tysklærere gjerne et par ganger i året, hvor vi da diskuterte hele spekteret. Det faglige, fagplaner. (Mannlig lærer)

Lærerne gir ellers uttrykk for at de ønsker faglig oppdatering med hensyn til undervisningsmetoder og didaktikk.

... man kjører seg jo fast i mønstre selvfølgelig. Selv om jeg synes det fungerer, så kan man sikkert gjøre ting på flere og bedre måter. (Kvinnelig lærer)

Også her nevnes muntlig, det vil si konkrete tips om hvordan man kan få til samtaletrening og andre muntlige øvelser i en undervisningssituasjon. Også IKT og nyere medier nevnes som et aktuelt tema for faglig oppdatering.

Det pekes videre på at det med fordel kunne ha vært mer faglig kommunikasjon mellom lærere på ungdomstrinnet og i den videregående skolen. Det pekes også på at intensjonene bak de nye læreplanene bør tematiseres i form av kurs.

Intervjuer: – Er det ... bra ... at de vil gjøre det mer praktisk?
– I utgangspunktet ja, men jeg er bare usikker på hva de mener med det. Det har jeg ikke fått noe greie på når jeg har lest det. (Mannlig lærer)

Hovedønsket med hensyn til faglig oppdatering er likevel helt klart at det (i en eller annen form) gis tilbud om muntlig trening i målspråket.

4.5 Tanker om god praksis i andre fremmedspråk

Lærerne har klare tanker omkring hva som er god praksis i fremmedspråkundervisningen. Stikkord er spill og lek og muntlige aktiviteter: Mange oppfatter at det å arbeide med spill og lek i fremmedspråkundervisningen fremmer motivasjonen hos elevene.

Det jeg opplever at fungerer bra, det er rollespill, litt avveksling med klipp og lim. Hvor de får lov til å skape seg sin egen verden på et vis, ved å bruke bilder, finne frem på kartet. Lete fritt, etter ord. (Mannlig lærer)

Det er viktig at elevene opplever språket, at de har mulighet for å høre det ofte. Derfor bør de også ha tilgang til mer interaktivt læremateriell. Videre er det viktig med et bredt tilbud av kommunikative øvelser. I den forbindelse må rollespill og drama brukes ofte i undervisningen.

På åttende trinn prøver jeg å bruke mye lek og drama. (Kvinnelig lærer)

Det er også nødvendig at lærebøkene gjenspeiler målspråket i moderne utgave, og at de i større grad legger opp til muntlige aktiviteter. Det er ønskelig at undervisningen klarer å gi et bilde av en kultur som er annerledes.

Målet er å gi dem et helhetsbilde av noe. Et språk som er annerledes, en kultur som er litt annerledes. Skikker og måter å være på og leve på... Det er det jeg har som mål når det gjelder å skape en atmosfære rundt faget. (Kvinnelig lærer)

... vi [skal] begynne med et prosjekt om Tintin, den belgiske tegneseriefiguren. Da skal vi se en film, lese et utdrag fra en av tegneseriene om Tintin. Og jobbe litt med hvem de ulike figurene er. (Mannlig lærer)

Musikk nevnes også som en fruktbar innfallsport til undervisning i andre fremmedspråk, ikke minst fordi det virker som om musikk bidrar sterkt til motivasjonen. En lærer nevner at begrepet praktisk tilnærming bør defineres slik at det omfatter fysisk aktivitet. Et konkret eksempel kan være å sparke

fotball og bare snakke målspråket mens man gjør det. Et annet eksempel kan være å sykle til et museum og så få omvisning på det aktuelle målspråket. Også muligheten for å ha kontakt med skoleklasser i andre land via nettet og chatte på målspråket nevnes som eksempel på god praksis.

Lærernes svar reflekterer ulike innfallsporter til fremmedspråksundervisning. Fellestrekket er at mange lærere opplever det som god praksis at elevene får anledning til å bruke språket muntlig.

5. Oppsummering, konsekvenser og videre utfordringer

5.1 Oppsummering

Det er et heterogent bilde av undervisningen i andre fremmedspråk som trer fram i dokumentasjonen, og rapporten får derfor ikke med alle nyanser. Til tross for disse ulikhetene kommer det fram en del fellestrekk og felles holdninger som kan danne grunnlag for konklusjoner som i neste omgang kan omsettes i konkrete tiltak.

Alt i alt gir undersøkelsen et bilde av lærere som gir variert undervisning. De er opptatt av språket både som kommunikasjonsmiddel og kulturbærer. Ikke minst virker det som om lærerne er svært bevisste på at språket er et muntlig kommunikasjonsmiddel: Mange lærere sier at de legger stor vekt på at elevene skal bli i stand til å bruke språket muntlig i ulike situasjoner.

Det er tydelig at læreverkene ofte styrer mye av undervisningen. Det er selvfølgelig ikke overraskende at lærere er avhengige av det læreverket klassen bruker. I en hektisk skolehverdag er det ikke å vente at lærerne skal produsere mye læremateriell selv. På denne bakgrunn virker det naturlig at flere lærere er opptatt av at læreverket må gi dem mulighet for variasjon, slik at de kan tilby eleven best mulig undervisning.

En annen faktor som bidrar til bedre undervisning, er kompetanseheving hos lærerne selv. Lærerne uttrykker et sterkt ønske om faglig oppdatering, ikke minst mer muntlig trening i målspråket. Dessuten ønsker de å oppdatere sine kunnskaper i fremmedspråksdidaktikk og fremmedspråksmetodikk. Noen lærere har allerede tatt opp i undervisningen nyere trender innen fremmed-

språksdidaktikken, dette gjelder særlig sammenhengene mellom undervisningen i andre fremmedspråk og de andre språkfagene. De understreker at de benytter seg av det faktum at det er mange likheter mellom målspråket og andre språk. Opplæringen i et fremmedspråk sees i sammenheng med den språkkompetansen elevene allerede har i morsmålet og engelsk. Dette er et perspektiv som også reflekteres i *Den europeiske språkpermen*³, og som er i tråd med nye trender innen fremmedspråkopplæringen: I en skolehverdag hvor flere og flere elever har ulik og sammensatt språkbakgrunn og språkerfaring, står undervisningen i andre fremmedspråk i en ny sammenheng. Det er naturlig å bygge broer fra og til undervisningen i morsmålet og i engelsk, og det er også nærliggende å utnytte det språkmangfoldet som er representert blant elevene. Nyere trender innenfor fremmedspråksdidaktikk legger vekt på at innlæringen av et nytt fremmedspråk ikke skjer i et vakuum, men må bygge på og utnytte all den aktive og passive kunnskapen elevene har i og om språk, jfr. Ulseth (2003). Å knytte an til elevenes – ofte ulike – erfaringsbakgrunn synes å være et fruktbart utgangspunkt for en praktisk innfallsport til faget.

Det er interessant å merke seg at mange lærere opplever den undervisningen de selv gir, som praktisk. Flere lærere oppgir at de legger stor vekt på muntlig språkferdighet. Det å legge om til en mer praktisk språkundervisning oppfattes generelt som det å bruke språket muntlig i større grad – og samtidig ta utgangspunkt i ulike språksituasjoner.

5.2 Konsekvenser

Resultatene fra spørreundersøkelsen har flere tydelige konsekvenser.

- Utviklingen av læreverk: Forfatterne bør legge opp læremateriellet slik at de gir idéer til og tips om det å integrere medier som IKT og internett i undervisningen. Lærerne peker også på hvor viktig det er at læreverkene har et rikt utvalg av øvelser, og – i tråd med det som framkommer ellers i denne undersøkelsen – ikke minst øvelser som dreier seg om å oppøve den muntlige språkferdigheten.
- Etter- og videreutdanning: Det er et sterkt behov for etter- og videreutdanning i årene som kommer. Utfordringen for lærerutdanningsinstitusjonene må være å gi praksisnære tilbud på ulike nivåer. Det er positivt at det bevilges midler til kommunene for å heve lærernes kompetanse i frem-

³ Les mer om *Den europeiske språkpermen* på www.fremmedspraksenteret.no

medspråk. Dette må følges opp også i årene som kommer. Det er ikke minst nødvendig å tematisere hvilke følger de nye læreplanene har.

► Organisering av skolehverdagen: Det må være mulig å tematisere og arbeide med språk på tvers av tradisjonelle faggrenser. Også lærerutdanningsinstitusjoner må arbeide med å gi studietilbud på tvers av tradisjonelle faggrenser.

5.3 Videre utfordringer – praktisk tilnærming

Hensikten med denne undersøkelsen blant lærere er å tematisere Kunnskapsløftets intensjoner om at andre fremmedspråk skal bli mer praktisk orientert. I innledningen stilte vi følgende spørsmål:

I hvilken grad og på hvilken måte avtegner det seg et bilde som oppfyller intensjonen om praktisk tilnærming til undervisningen? Og videre, på bakgrunn av det bildet som trer fram: Hva må gjøres for at målsettingen om praktisk tilnærming kan oppfylles klarere og bedre?

Ut fra det bildet som gis av andre fremmedspråk i denne undersøkelsen, er det ikke sikkert at undervisningen vil få en annen profil selv om læreplanene eller grunnlagsdokumenter forteller at undervisningen skal være mer praktisk. Praktisk tilnærming er en viktig del av det såkalte kommunikative perspektivet på fremmedspråkopplæring, og dette er et perspektiv som har eksistert i flere tiår allerede. Det er uten tvil et stort behov for å få presisert hva som er – eller skal være – nytt ved den praktiske profilen som nå skal prege opplæringen i andre fremmedspråk. Det er ingen grunn til å tro at presiseringene her gir seg selv. Lærerne målbærer til dels at de forstår praktisk tilnærming som det å legge mer vekt på muntlige ferdigheter. Dette gjør det enda viktigere med en avklaring av hva praktisk tilnærming faktisk skal være. Den presiseringen av praktisk tilnærming som gis i *Språk åpner dører*, er selvsagt langt fra uttømmende. Men den gir – til tross for at den er knapp – forestillinger som peker ut over praktisk tilnærming forstått som noe bare muntlig, og den trekker fram digitale medier eksplisitt. Dette virker på mange måter naturlig. Det er ikke sikkert at man i en internett- og IKT-verden kan eller skal bli stående fast ved tolkningen av praktisk som muntlig – selv om det muntlige helt sikkert er en viktig og naturlig komponent i praktisk tilnærming.

En annen konsekvens som kan trekkes av rapporten, er at det er viktig og riktig å tematisere, og dermed konkretisere, hva som er god praksis. Den

dokumentasjonen som ligger til grunn for rapporten, demonstrerer at enkeltlærere har svært mange gode idéer til fremmedspråksundervisning med praktisk tilnærming. Undersøkelsen bygger på et begrenset utvalg av lærere, men inneholder likevel svært mange ulike innfallsporter. Intensjonen om å dokumentere god praksis bør iverksettes raskt – ikke minst i lys av uklarheten omkring hva praktisk tilnærming skal være. Skal andre fremmedspråk bli et fag for alle, eller i hvert fall for flere, er det viktig at fagets mangfold kommer fram og utnyttes.

Det er også verd å merke seg at lærerne stort sett har et positivt forhold til den nye læreplanen for fremmedspråk i grunnskolen, slik den forelå som utkast høsten 2005. Det pekes samtidig på at læreplaner ikke nødvendigvis styrer undervisningen. Derfor er det heller ingen grunn til å tro at undervisningen får en ny profil i det øyeblikket man forandrer læreplanen. Her kan det være naturlig å peke på at den nye læreplanen, slik den foreligger våren 2006, inneholder mange ulike komponenter. Det er vanskelig å se hvordan praktisk tilnærming framtrer som en klart definert og samtidig overordnet faktor. Man kan derfor spørre seg i hvilken grad læreplanen vil kunne fungere som redskap til å dreie undervisningsprofilen i mer praktisk retning.

Dette tyder også på at det er svært viktig å gi intensjonen om praktisk tilnærming et konkret innhold raskt.

I intervjuene tematiseres videre evaluering. Intensjonen om praktisk tilnærmet fremmedspråksundervisning må sees i forbindelse med evalueringskriterier. Det er sannsynlig at evalueringen – og ikke minst de evalueringskriteriene man forventer å finne hos kolleger som fungerer som sensorer – i stor grad bestemmer innhold og form i undervisningen.

Undersøkelsen viser på denne måten hvor viktig det er at det gjøres et arbeid for å forandre evalueringen i takt med intensjonene for andre fremmedspråk. Det er nødvendig at kriterier for evaluering utarbeides presist og raskt, og at lærere bevisstgjøres omkring hva det skal legges vekt på når undervisningen skal være preget av praktisk tilnærming.

Undersøkelsen viser også hvilke konsekvenser intensjonene for andre fremmedspråk har for organiseringen av skolehverdagen: Det må legges til rette for mindre grupper og mer mulighet for å bruke IKT og internett.

I denne undersøkelsen avtegner det seg et bilde hvor den praktiske tilnærmingen på mange måter allerede er representert i undervisningen i andre fremmedspråk på ungdomstrinnet. Samtidig er det her hovedutfordringen ligger: Begrepet 'praktisk tilnærming' må gis et konkret innhold, et innhold som lærernes praksis kan måle seg mot, og som tas alvorlig også ved evalueringen av elevenes ferdigheter og kunnskaper. En læreplan som skal være metodefri, vil ikke uten videre kunne være noe hjelpemiddel i denne konkretiseringsprosessen. Dokumentasjonen som denne rapporten bygger på, inneholder imidlertid mange eksempler på god praksis som kan bidra til å gi begrepet 'praktisk tilnærming' et innhold.

På bakgrunn av det bildet som trer fram, blir det tydelig at det for mange vil være nødvendig at det utarbeides retningslinjer for evaluering, og dessuten at skolehverdagen omorganiseres for at målsettingen om praktisk tilnærming kan oppfylles klarere og bedre.

Litteratur

Lindemann, B. og Speitz, H. (2002): "Jeg valgte tysk fordi hele familien ville det, men jeg angrer". Status for 2. fremmedspråk i norsk ungdomsskole. Rapport 03/02. Notodden: Telemarksforskning.

Læreplan i fremmedspråk. Oslo: Utdanningsdirektoratet, www.udir.no/lk06

Minge, Lene (2006): *Norwegen braucht Deutschkompetenz - ein Bedarf in der heutigen Gesellschaft und eine Herausforderung für die Schule*. Hovedfagsoppgave i merkantil tysk fagspråk, Halden: Høgskolen i Østfold.

Språk åpner dører. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnopplæringen 2005-2009 (2005). Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.

Ulseth, Brit (2003): *From Language Teacher to Teacher of Languages* (Høgskolen i Østfold. Rapport 2003:3). Halden: Høgskolen i Østfold.

Tillegg 1

– Undervisningen i dag

- a) Beskriv i hovedtrekk din undervisning i fremmedspråkklassen
- b) Beskriv elevenes bruk av fremmedspråk i undervisningen
- c) Har du synspunkter med tanke på lærebøkene?
- d) Hvor stor vekt legger du på grammatikk, lesing, lytteprogrammer, muntlige aktiviteter?
- e) Har du tilgang til IKT i undervisningen?
- f) Hvilke muligheter har dere med tanke på å ta med elevene på reiser/besøk?
- g) Hvilke problemer/utfordringer ser du ved å undervise på målspråket?
- h) Hvilken status opplever du at faget har på skolen (f.eks. plassering av faget på timeplanen)?
- i) Positive/nyttige erfaringer fra fremmedspråkundervisningen?
- j) Hva er din styrke som fremmedspråklærer?
- k) Hva føler du deg mest usikker på som fremmedspråklærer?
- l) Synes du det er problematisk å bruke fremmedspråket i timene – evt. hvorfor?
- m) Hvordan har din utdanning forberedt deg til din rolle som fremmedspråklærer?
- n) Hva savner du fra utdannelsen din?
- o) Hvilke kursbehov anser du at du har i dag?
- p) Er det noe annet som bør tas med i denne undersøkelsen?

– Det nye fremmedspråket

- a) Hva synes du om læreplanen slik du kjenner den?
- b) Hva synes du er bra?
- c) Hva synes du er problematisk?
- d) Gode/nødvendige løsninger på den nye situasjonen?
- e) Kursbehov som resultat av den nye læreplanen i andre fremmedspråk?
- f) Ideer til ”god praksis” i undervisningen?
- g) Hvordan forstår du at undervisningen skal gjøres mer praktisk?
- h) Ressurser man trenger for å gjennomføre den nye læreplanen i andre fremmedspråk?
- i) Hvilke konsekvenser vil den nye læreplanen i andre fremmedspråk ha for din undervisning?

Publikasjoner i serien FOKUS PÅ SPRÅK

**1. Kåre Solfjeld: Andre fremmedspråk på ungdomstrinnet
– med praktisk tilnærming. Rapport fra en intervjuundersøkelse**
ISBN: 978-82-8195-000-9 (trykt) 978-82-8195-001-6 (on-line)
ISSN: 1890-3622

Retningslinjer for manus til FOKUS PÅ SPRÅK
ligger ute på: www.fremmedspraksenteret.no

For bestilling kontakt:

Fremmedspraksenteret
Høgskolen i Østfold, 1757 Halden
Telefon: 69 21 58 30 Telefaks: 69 21 58 31
E-post: info@fremmedspraksenteret.no